

Ressenya del llibre Márquez, E. (2022). 1969. L'Altra editorial, 534 pp.

Jordi Bonet-Martí

Universitat de Barcelona

<https://orcid.org/0000-0002-8863-3202>jordi.bonet@ub.edu**Historia editorial**

Received: 25/12/2023

First Review: 26/12/2023

Accepted: 28/12/2023

Published: 28/12/2023

Resumen

Reseña del libro Márquez, E. (2022). 1969. L'Altra editorial, 534 pp.

Palabras claveRégimen de Franco en España,
Novela HistóricaBonet-Martí, J. (2023). Ressenya del llibre Márquez, E. (2022). 1969. L'Altra editorial, 534 pp. , *Anuario del Conflicto Social*, 14, e-45371
<https://doi.org/10.1344/ACS2023.14.7>**Resum:****Paraules clau**Règim de Franco a Espanya,
Novela Històrica

Ressenya del llibre Márquez, E. (2022). 1969. L'Altra editorial, 534 pp.

Abstract**Keywords**Franco regime in Spain,
Historical Novel

Book Review Márquez, E. (2022). 1969. L'Altra editorial, 534 pp.

1968 va representar una divisòria d'aigües dins l'escena política i econòmica global. A un costat, els consensos que van permetre l'èxit del model d'acumulació fordista-keynesià de postguerra; a l'altre, el règim de turbulència global que va seguir a l'ofensiva neoliberal contra l'estat del benestar. Enmig de tots dos, una revolta policèntrica contra el sistema-món que es va estendre com una taca d'oli des dels campus universitaris nord-americans fins al *Quartier Latin* de París, passant per les fàbriques ocupades d'Itàlia i la matança de la plaça de les Tres Cultures de Mèxic. Aquella fou una sotragada imprevista, que va prendre la forma de 10, 100, 1000 Vietnams, i que els vells partits i sindicats de classe van ser incapaços de comprendre, i encara menys d'assimilar (Wallerstein, 1989).

Això no obstant, aquell any va resultar prou tranquil a Espanya comparat amb l'agitació viscuda durant el bienni 1965-1966. Tret del recital de Raimon a la Complutense i de l'assassinat de Txabi Etxebarrieta a l'emboscada de Benta Haundi, pocs esdeveniments van pertorbar l'èxit de Massiel a Eurovisió, l'arribada de turistes i el procés de modernització econòmica que s'havia iniciat amb el Pla d'Estabilització de 1959 i que en aquell moment assolía la velocitat de creuer. Tal i com exposa José Manuel Roca (2021), la societat espanyola de 1968 vivia capficada en el descobriment de la societat de consum i semblava aliena a les convulsions que sacsejaven l'arena política internacional.

De cop i volta, va arribar l'any 1969 i tot va canviar: la defenestració del bust de Franco, la proclamació de l'estat d'excepció i la germinació d'una revolta política, social i cultural que, ara sí, situava el país dins la freqüència d'onada de l'efervescència política internacional. ¿Què va passar en aquells dotze mesos per posar tot de cap per avall?

Eduard Márquez ens dona una resposta a aquesta qüestió, i ho fa en format de novel·la traslladant-nos al bell mig de la Barcelona tardo-franquista. 1969 s'inicia amb l'assalt al rectorat i culmina amb el discurs de Nadal del *Generalísimo*, precedit d'una estrambòtica carta adreçada al governador civil de Barcelona per part d'un ciutadà que afirma ser el profeta mundial. En aquest arc temporal, se succeeixen amb una velocitat vertiginosa la repressió policial, el desvetllar polític de les noves generacions antifranquistes; les detencions i les tortures a comissaria; la nova cançó; el cas de corrupció MATESA; les revoltes obreres i l'eclosió del moviment veïnal. Un gran collage on es van disposant cronològicament els testimonis orals i escrits que l'autor ha anat recopilant a partir d'un ingent treball de documentació que inclou: entrevistes a protagonistes de l'època, informes policials, retalls de premsa, octavetes, cartes, anuncis...

1969 està construït a través de retalls d'una memòria que ens permeten reconstruir el sentit històric del moment recurrent a una polifonia de veus que ens

permet escapar del perill d'una història única. De fet, una de les principals virtuts de 1969 és la seva capacitat de poder recórrer pam a pam, de la mà d'un Virgili silent, la societat del moment on el lector es transforma en espectador. El resultat és una novel·la que escapa de la ficció tensant els recursos narratius, a través del pacient treball de muntatge de les peces que componen el puzzle, i que l'autor executa amb precisió cinematogràfica.

En aquest sentit, 1969 és un llibre versàtil; pot ser llegit com a una novel·la però també com a una reconstrucció rigorosa de la memòria social i política del nostre passat recent. Així doncs, sense menystenir el seu indubtable valor literari, és aquesta segona perspectiva la que desperta l'interès de l'obra en les ciències socials crítiques, en tant que inventari de les esperances i anhels de canvi social que van ser derrotats amb l'anomenada transició democràtica. A través de les seves pàgines, podem reconstruir no només la història de l'extrema esquerra, del moviment llibertari i de la nova fornada de militants independentistes que passen a formar part de l'oposició antifranquista, sinó també la d'aquells militants d'extrema dreta que somiaven amb una revolució conservadora, i que van ser instrumentalitzats pels cossos policials i els serveis secrets franquistes. És aquesta pluralitat de veus i testimonis diversos el que ens permet assolir una mirada omnívora que permet reconstruir el sentit històric del moment. I és que malgrat s'ha escrit molt sobre el tardo-franquisme i la transició, la majoria d'estudis se centren únicament en el rol desenvolupat per les elits polítiques, ja sigui per enaltir-les o per aporrinar-les; per contra, les monografies que s'han publicat sobre l'extrema esquerra (Laiz, 2023), el moviment llibertari (Zambrana, 2019), l'extrema dreta (Casals, 2012) ho han fet només sobre un determinat sector o espai.

D'altra banda, 1969 ens planteja la pregunta del valor de la fonts documentals. Malgrat que Thomas i Zaniezki (2004) ja van posar de manifest l'any 1918 la rellevància dels documents personals (cartes, diaris i històries de vida) per a la recerca sociològica, les tradicions acadèmiques dominants continuen menyspreant-les, enfront dels documents públics i oficials. La llibertat creativa i dispositiva de l'autor evidencia l'artifici d'aquesta jerarquització, al constatar que una carta personal pot ser-nos tant valuosa com un document oficial, ja que el seu valor heurístic depèn sempre de la combinació amb altres documents.

Finalment, 1969 representa també una càrrega de profunditat envers les formes com hem llegit i interpretat el tardo-franquisme i la transició, en tant que conformadores de la nostra cultura política present (Bonet-Martí i Ubasart-Gonzalez, 2021). Enfront d'aquelles lectures lineals que interpreten el passat per justificar el present, 1969 representa un mapa dels altres camins possibles que van ser assajats i clausurats a través de la repressió, i que d'acord amb el pla original de l'obra, serien cartografiats en successius volums fins arribar a 1980, quan amb l'arribada del pujolisme es clou el temps de transició a Catalunya i Barcelona.

En conclusió, 1969 és un llibre imprescindible per totes aquelles persones interessades en l'estudi del canvi polític i social, així com en el procés de transició a Catalunya i Espanya, no només per la seva qualitat literària, sinó també pels desafiaments que ens planteja a nivell epistemològic, metodològic i polític en tant que científics i científiques socials.

Referències

- Bonet-Martí, J. i Ubasart González, G. (2021). Conflicto territorial y cambios en la cultura política: Cataluña-España. *Athenea Digital. Revista de pensamiento e investigación social*, 21(3), e2989. <https://doi.org/10.5565/rev/athenea.2989>
- Casals i Messeger, X. (2012). *Ultracatalunya. L'extrema dreta a Catalunya. De l'emergència del "búnker" al rebuig de les mesquites (1966-2006)*. La esfera de los libros.
- Laiz, Consuelo (2023). *La lucha final. Los partidos de la izquierda radical durante la transición española*. Los libros de la Catarata.
- Wallerstein, I., & Zukin, S. (1989). 1968, Revolution in the World-System: Theses and Queries. *Theory and Society*, 18(4), 431–449.
- Zambrana, Joan (2019). *Els llibertaris catalans a la transició. Una història ignorada CNT (1976-1979)*. Icaria

© del artícul, los/as autores/as

Este texto está protegido por una licencia Reconocimiento [Creative Commons 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Usted es libre para Compartir —copiar y redistribuir el material en cualquier medio o formato— y Adaptar el documento —remezclar, transformar y crear a partir del material— para cualquier propósito, incluso comercialmente, siempre que cumpla la condición de:

Atribución: Usted debe reconocer el crédito de una obra de manera adecuada, proporcionar un enlace a la licencia, e indicar si se han realizado cambios. Puede hacerlo en cualquier forma razonable, pero no de forma tal que sugiera que tiene el apoyo del licenciante o lo recibe por el uso que hace.

[Resumen de licencia](#) - [Texto completo de la licencia](#)